

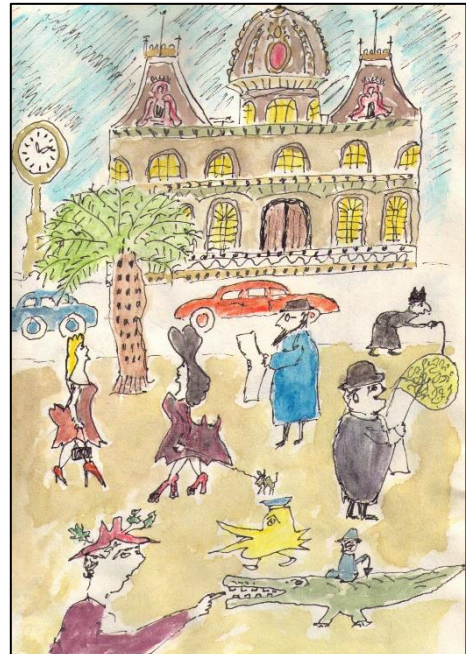
Waar ben je thuis?

Familie en vrienden!

Morgen word ik zeventig. Ik ben blij dat jullie hier zijn om mij te helpen die hobbel te nemen. Het is toch wel een ding, moet ik zeggen. Vijftig en zestig en vijfenzestig vond ik een makkie. Maar zeventig! Dat klinkt heel anders.

Het klinkt namelijk alsof je behalve oud ook wijs moet zijn geworden. En ik geloof dat ik wel wat wijzer ben dan vroeger, maar toch, voor mijn gevoel nog steeds niet goed wijs. Het beeld dat ik altijd heb gehad bij zeventig is dat je dan toch langzamerhand thuis bent in de wereld en je eigen leven, dat je weet hoe de hazen lopen, wat er te koop is, dat je jezelf kent en weet wat je te doen hebt, waar je goed in bent, en waarin niet, al die dingen. Maar helaas, ik moet bekennen, ik weet het nog steeds niet goed. Ik ben er in ieder geval minder in thuis dan ik ooit hoopte.

Dus toen deze dag naderbij kwam, begon ik me af te vragen: waar ben ik eigenlijk thuis? Dat vind ik een interessante vraag om over na te denken, daar wil ik bij deze gelegenheid een paar woorden aan wijden. Ik weet dat ik de eerste tien of twaalf jaar van mijn leven thuis was. Daarna ben ik nooit meer zo thuis geweest als toen. Integendeel, ik raakte het gevoel van thuis grondig kwijt. Dat is natuurlijk het geijkte stramien: als kind ben je thuis, dan verlaat je het ouderlijk huis en moet je een nieuw thuis zien te vinden. Alle mythes en heldenverhalen hebben die structuur, de held gaat op pad, beleeft zijn avonturen en verricht zijn heldendaden en keert uiteindelijk gelouterd terug naar huis. Maar waar is dat? Waar ben ik thuis? Ik zou toch langzamerhand thuis moeten komen, maar waar dan?

Het heeft lang geduurd voor ik überhaupt iets vond waar ik me bij thuis voelde. Ik probeerde van alles, in mijn twintiger jaren: politiek, muziek, therapie, rechten, werken in het buitenland. Maar het leek of ik rechtstreeks afstevende op twaalf ambachten en dertien ongelukken, dat wil zeggen, nergens thuis zijn. Toen vond ik Nelleke en de filosofie. Die twee, in die volgorde. Dat gaf rust. Toen kwam ik voor het eerst weer thuis. Ik ben thuis waar zij is en waar ik een beetje kan lezen en nadenken.

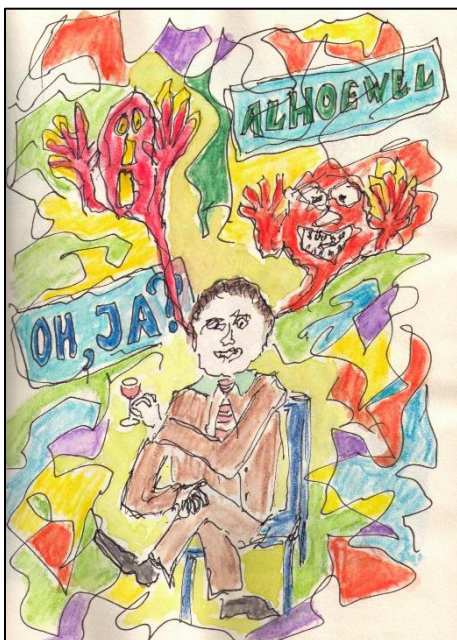
Geleidelijk aan vond ik ook nog andere dingen. Op de eerste plaats jullie, mijn familie, terug van nooit weggeweest, en mijn vrienden met wie ik mijn leven opbouwde. Thuis is dus ook waar jullie zijn, mijn familie en mijn vrienden. En ik bouwde mijn werk op, mijn bureau, ik schreef boeken. Ik heb wel eens gedacht, ik woon in mijn werk, in mijn boeken. En ik voel me inmiddels thuis in de filosofie van Plato, de methode van Socrates, de muziek van Bach, de stukken van Shakespeare, net als iedereen heb ik een aantal van dat soort dingen.

Maar toch is dat niet het hele verhaal. Je kunt die namelijk heel goed allemaal hebben, en toch niet thuis zijn. Ik heb altijd het gevoel gehouden: er ontbreekt iets. Een soort onrust. Een gevoel van: er moet iets anders zijn, iets meer.

Veel mensen vinden dat je dat gevoel niet kunt verhelpen. Ouder worden is nu eenmaal wennen dat er geen thuis zoals vroeger meer is. Wijsheid, zeggen ze, begint met accepteren dat je niet meer thuis bent. Ik geloof daar niet in. Ik denk dat er wel degelijk een echt, wezenlijk thuis is, een plek om te blijven. En ook dat het dezelfde plek is, toen ik tien was en nog niet droog achter mijn oren, en nu ik zeventig ben en aan het uitdrogen. Het is alleen geen externe plek, niet ons huis, hier in Amsterdam of in Groet, of bij Nelleke, waar zij is, of bij jullie, of de plek waar mijn boeken en mijn schijftafel staan, waar ik kan werken. Het is iets in mijzelf, een innerlijke plek. De vraag waar het om draait is: wat is dat precies voor iets?

Ik denk dat iedereen wel weet wat het is. Het is een specifiek gevoel, van niets moeten, rust aan je kop, nergens naar toe hoeven. Het is het gevoel dat je op je gemak bent, bij jezelf, bij anderen, bij de wereld als geheel. Het is een soort beaming, het gevoel dat ondanks alles, ondanks alle misstanden en tekorten en ondanks het gebruikelijke gedoe en gehannes, het bestaan toch zeer de moeite waard is. Het is een soort stille, innerlijke jubel, een gevoel van harmonie, het gevoel dat de wereld, ondanks alles, goed is zoals hij is. Dat gevoel.

Maar het probleem is natuurlijk dat je dat gevoel, van thuis zijn, niet kunt oproepen, teweegbrengen of maken. Het zit niet in de categorie dingen die je kunt doen. Als ik één ding heb geleerd in al die jaren, is het dit wel: er zijn dingen die je kunt doen, en dingen die je niet kunt doen, die je juist moet laten, zoals inslapen, of verliefd worden, of genezen. Die kun je niet doen. Je kunt er misschien gunstige omstandigheden voor creëren, maar niet maken dat het gebeurt. Je kunt het paard wel naar de bron voeren, maar niet zorgen dat het drinkt. Zo is het ook met thuis zijn. Dat is geen kwestie van doen, maar van laten, alles laten zoals het is, niets veranderen, niets hoeven.

Geen wonder dat je het niet kunt vinden, als je er naar zoekt. Wie wat vindt heeft slecht gezocht, zegt de dichter Kopland. Dat klopt, denk ik. Thuis zijn is geen kwestie van zoeken en vinden, het is juist een kwestie van niet zoeken, niets hoeven vinden. Vergelijk het met reizen. Wie alleen maar ergens aankomt heeft slecht gereisd. Of vergelijk het met muziek maken. Wie alleen maar zonder kleerscheuren het einde van het stuk haalt, heeft slecht gespeeld. Zo is het ook met thuis zijn. Dat is geen kwestie van zoeken en vinden, maar van de tegenovergestelde geestestoestand, alleen maar zijn waar je bent, en daar tevreden mee zijn. Thuis zijn is het besef dat je nergens naar toe hoeft, dat je al bent waar je moet wezen.

Ik denk dat de held, die terugkeert van zijn avonturen, moet leren weer te zijn als een kind, namelijk in de gemoedstoestand dat hij nergens naar toe hoeft. Dat is de zuivering. De plek waar je bent, is de plek om te blijven. Je doet de dingen om ze te doen, niet om er iets anders mee te bereiken. Maar wat voor een kind vanzelfsprekend is, is voor ouderen een hele opgave. In ieder geval is dit tegenwoordig mijn opgave. Toen ik nog een bureau had stelden we elkaar wel eens die vraag: wat is je oefening? Dit is waar ik me nu in oefen, niet iets doen, maar juist niet-doen, niet ergens anders naar toe willen maar thuisblijven, niet iets veranderen maar alles laten zoals het is. Het is de oefening: overal met je vingers van afblijven. Dat is veel moeilijker dan van alles veranderen. Vroeger wilde ik van alles veranderen, dat is veel makkelijker dan overal met je vingers van afblijven. Schoonheid zit in het omgekeerde, eerst eens niets veranderen, nergens aanzitten. Ik ben er niet goed in. Ik had gehoopt er veel verder in te zijn. Maar ik ben het in ieder geval aan het oefenen.

Dus mijn antwoord op de vraag, waar ben je thuis, is: ik ben thuis waar Nelleke is, waar jullie, mijn familie en vrienden zijn, waar ik kan werken aan wat ik de moeite waard vind. En het belangrijkste, en tevens het moeilijkste: waar ik kan beseffen dat ik nergens naar toe hoef, dat er niets veranderd hoeft te worden..

Ik vind dat een interessante oefening, soms verduiveld lastig, maar de moeite waard om te doen. En ik moet jullie nog één ding verklappen: jullie zijn mijn belangrijkste oefenmateriaal. Want jullie zijn een belangrijk deel van mijn thuis, en je oefent nu eenmaal het hardst op wie je het meest nabij is. Ik hoop dat ik die oefening nog jaren kan doen, samen met jullie. En ik wil jullie nogmaals hartelijk danken dat jullie hier zijn gekomen, om mij in die oefening te ondersteunen!

* * *